

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 22018
2500 EA Den Haag

Uw brief van

Ons kenmerk

Contactpersoon

Zoetermeer

HBO/SB/2003/39256

8 september 2003

Onderwerp

Doorkiesnummer

Beleidsreactie inspectie onderzoek invoering
bachelor-masterstructuur

1. Inleiding

In het studiejaar 2002-2003 is de bachelor-masterstructuur ingevoerd in het Nederlandse hoger onderwijs. De invoering van de bachelor-masterstructuur beoogt studenten meer keuzemogelijkheden te bieden en instellingen de ruimte te geven onderwijs te ontwikkelen dat flexibel, open en internationaal geïntendeerd is. De invoering van deze structuur houdt verband met de brede Europese ontwikkeling gericht op de internationale afstemming van hoger onderwijsstelsels, zoals neergelegd in de zgn. Bologna verklaring.

De Inspectie heeft het afgelopen studiejaar onderzoek verricht naar de invoering van de bachelor-masterstructuur. Zij heeft daarbij een vragenlijstonderzoek gedaan onder ongeveer 1000 opleidingen en een praktijkstudie gedaan bij acht instellingen. De inspectie doet verslag van het onderzoek in het in het rapport 'Bama-transities; de invoering van het bachelor-masterstelsel in het wo en hbo'. Deze onderzoeksrapportage van de inspectie bied ik u hierbij aan.

Met de bachelor-masterwetgeving is de formele basis gelegd voor de nieuwe structuur in het hoger onderwijs; het afgelopen jaar heeft een eerste fase van invoering plaatsgevonden. De invoering van de bachelor-masterstructuur is een enorme operatie die veel van de instellingen vraagt.

Met de eerste fase van invoering in het afgelopen jaar is de invoering van de bachelor-masterstructuur nog niet afgerond. De komende jaren zal de bachelor-

masterstructuur nader uitgewerkt moeten worden.

De invoering van de bachelor-masterstructuur ondersteunt de ambities van het kabinet ten aanzien van het hoger onderwijs zoals verwoord in het Hoofdlijnenakkoord. De bachelor-masterstructuur biedt kansen voor het versterken van de bijdrage van het hoger onderwijs aan de concurrentiekracht van de Nederlandse economie en de positie van Nederlandse afgestudeerden op de Europese arbeidsmarkt, aan de mogelijkheden voor instellingen om te excelleren in Europa, en aan het streven naar maximale participatie in het hoger onderwijs door grotere flexibiliteit en keuzemogelijkheden in de studieprogramma's voor studenten.

De inspectie zal de komende jaren een reeks studies uitvoeren die tezamen de BaMa-monitor vormen. Deze monitor heeft tot doel inzicht te verkrijgen in de manier waarop het invoeringsproces verloopt, in kansen en bedreigingen met betrekking tot de beoogde doelstellingen, en in de effecten voor de kwaliteit voor het hoger onderwijs. Ik acht deze monitor van groot belang.

Onderstaand ga ik nader in op de bevindingen in het inspectierapport.

2 Algemene bevindingen

In algemene zin schetst de inspectie een beeld van het Nederlandse hoger onderwijs waarbij de invoering van de bachelor-masterstructuur al in het eerste jaar van invoering in belangrijke mate gerealiseerd wordt. In het wo is van 82% van de opleidingen een BaMa-variant gestart; de oude (doctoraal)opleidingen zijn hierbij 'in afbouw' gegaan. Deze overgang gaat gepaard met inhoudelijke vernieuwing van het curriculum. Zo zijn veel van de nieuwe wo-bacheloropleidingen minder gespecialiseerd en sterker multidisciplinair van aard, is de samenhang in het curriculum vergroot en bestaat inmiddels bij de helft van de wo-bacheloropleidingen het major-minorsysteem.

Zoals de inspectie opmerkt, kan door de invoering van een major-minorsysteem de vrije keuzeruimte binnen de opleiding minder worden. Dit kan de indruk wekken dat de bachelor-masterstructuur de keuzevrijheid eerder vermindert dan vergroot. De bachelor-masterstructuur is echter nog niet geheel ingevoerd. De vergroting van de keuzemogelijkheden wordt met name verwacht bij de overgang van bachelor naar master, omdat de bachelor-masterstructuur mogelijkheden biedt voor overstap tussen instellingen en opleidingen. Verbreding van de bacheloropleiding in de vorm van een major-minorsysteem vergemakkelijkt overstap naar een andere opleiding en kan, zoals de inspectie ook opmerkt, juist de keuzemogelijkheden vergroten.

In het hbo zijn de bestaande 4-jarige opleidingen van rechtswege omgezet naar bacheloropleidingen. Hoewel deze omzetting naar zijn aard geen directe vernieuwing vereist zijn er volgens de inspectie ook in het hbo allerlei ontwikkelingen gaande, waaruit blijkt dat de hogescholen aandacht hebben voor het nieuwe stelsel en hier rekening mee houden bij de vernieuwing van

opleidingen, bijvoorbeeld met betrekking tot internationalisering en het niveau van opleidingen.

Met de nieuwe bachelor- en masteropleidingen in het wo en de omzetting van opleidingen in het hbo naar bachelor-opleidingen is het bestaande aanbod in belangrijke mate omgezet in de bachelor-masterstructuur. Voor een dergelijke – zeker voor het wo inhoudelijk ingrijpende – hervorming die een majeure inspanning van bestuur en staf vraagt is waardering op zijn plaats. Het geeft een belangrijke indicatie voor het draagvlak in het veld voor de invoering van de bachelor-masterstructuur.

De inspectie constateert dat universiteiten op verschillende manieren invulling geven aan de bachelor-masterstructuur. Ik zal de universiteiten vragen hoe zij tegen deze variëteit aankijken en welke visie zij hebben op de verdere inhoudelijke vormgeving van de bacheloropleidingen in de toekomst.

Belangrijk in het inspectie-onderzoek is tevens de ordelijkheid van het invoeringsproces. Mede gezien de omvang en complexiteit van de invoering van de bachelor-masterstructuur kan ook wat dit aspect betreft het totaalbeeld worden beoordeeld als positief.

Deze algemene beoordelingen nemen evenwel niet weg dat de inspectie ook een aantal punten benoemt dat aandacht behoef. Onderstaand wordt op aspecten van de invoering van de bachelor-masterstructuur nader ingegaan.

Gelet op de nog zeer recente invoering van de bachelor-masterstructuur bevat de inspectie-rapportage nog geen beeld van de mate waarin de bachelor-masterstructuur bijdraagt aan de doelstellingen die met die structuur beoogd worden. Daar zal de komende jaren in vervolgstudies wel nadere aandacht aan geschonken worden.

3. Aspecten van de invoering van de bachelor-masterstructuur

WO-masters

De inspectie constateert dat de universiteiten prioriteit gegeven hebben aan de ontwikkeling van de bachelor. Dat is begrijpelijk, zeker daar waar universiteiten gekozen hebben voor een gefaseerde invoering van de desbetreffende opleidingen. Wel wijst de inspectie er op dat een volgtijdelijke ontwikkeling van bachelor- en masteropleidingen niet bevorderlijk is voor de samenhang in het curriculum, dat studenten zich tijdig moeten kunnen oriënteren op masteropleidingen en dat de (regelingen over de) aansluiting tussen bachelor- en masterfase tijdig helder dienen te zijn.

De bevindingen van de inspectie geven aan dat de universiteiten de komende tijd nog een belangrijke slag moeten maken om de masterfase goed te ontwikkelen.

HBO-masters

De inspectie constateert dat in het afgelopen jaar nog geen masteropleidingen in

het hbo tot stand zijn gekomen. Daar moet evenwel bij worden aangetekend dat het afgelopen jaar concrete stappen zijn gezet die kunnen resulteren in een aantal bekostigde masteropleidingen in het hbo.

Omzetting masteropleidingen in het wo

In de rapportage maakt de Inspectie melding van klachten vanuit hogescholen dat universiteiten beroepsgerichte masters ontwikkelen, die in tegenstelling tot hbo-masters wel bekostigd zouden worden. Dit sluit aan bij de zorg van de Tweede Kamer (motie de Vries) dat bij de omzetting masteropleidingen die eigenlijk een hbo-oriëntatie hebben als wo-masteropleiding worden aangemeld. In reactie hierop heb ik inmiddels de Inspectie gevraagd te rapporteren over opleidingen op het grensvlak van hbo en wo. Deze rapportage verwacht ik dit najaar.

Overgangsregelingen

De Inspectie constateert dat de vaststelling en vastlegging van de regeling voor studenten met betrekking tot de overgang van de oude opleiding naar de nieuwe opleiding nog niet geheel op orde is. 86 procent van de wo-bacheloropleidingen en 62 procent van de masteropleidingen beschikt inmiddels over een dergelijke regeling. Voor studenten die op enig moment willen overstappen van de oude in afbouw zijnde opleiding naar de nieuwe bacheloropleiding is een dergelijke regeling evenwel van groot belang. Het is derhalve belangrijk dat universiteiten dit studiejaar hier in zullen voorzien. Ik zal de universiteiten daarop aanspreken.

Voorlichting

Uit de inspectierapportage komt naar voren dat er veel voorlichting is gegeven over de invoering van de bachelor-masterstructuur. Wel wordt daarbij aangetekend dat de voorlichting grotendeels gericht is op toekomstige studenten en erg algemeen is. Zittende studenten ervaren onduidelijkheden over overgangsregelingen, inhoud van opleidingen en studiepuntenomvang. De inspectie stelt dat de centrale voorlichting over het algemeen goed geregeld is, maar dat het nog volop ontbreekt aan opleidings specifieke voorlichting voor de verschillende doelgroepen.

Voor het verbeteren van deze voorlichting zijn de instellingen verantwoordelijk. Ik ga ervan uit dat de instellingen de constatering van de inspectie serieus nemen en in overleg met studenten leemten in de voorlichting identificeren en opheffen.

Betrokkenheid studenten

De Inspectie geeft aan dat uit het vragenlijstonderzoek van de inspectie bleek dat 76 procent van de opleidingsverantwoordelijken in het hbo en wo aangeeft dat studenten betrokken zijn bij de samenstelling van een nieuw curriculum. Daarnaast geeft 90% van de opleidingsdirecteuren aan dat opleidingscommissies betrokken zijn geweest. Wel tekent de inspectie hierbij aan dat uit de praktijkstudie blijkt dat de studenten vaak pas aan het eind van het vernieuwingstraject zijn gehoord. Hierdoor vonden zij hun invloed beperkt en meer gericht op het invoeringsproces dan de inhoud.

Ik acht de betrokkenheid van studenten bij curriculumherzieningen van groot belang. De WHW verschaft de opleidingscommissie ook een formele basis om te

adviseren over wijzigingen in de onderwijs- en examenregeling. Dat studenten niet in alle gevallen betrokken zijn geweest is wellicht te verklaren vanuit de tijdsdruk voor de invoering van de bachelor-masterstructuur, maar acht ik niet gewenst. Het is aan de instellingen om die betrokkenheid adequaat vorm te geven. De inspectie geeft ook aan dat daar in de toekomst mogelijkheden voor liggen, gegeven het feit dat de tijdsdruk voor invoering is verminderd.

CROHO

De Inspectie constateert in haar rapport dat het bestand van het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO) niet volledig betrouwbaar is. Er bleken zeer beperkte afwijkingen te bestaan tussen het Centraal Register Inschrijving Hoger Onderwijs (CRIHO) en het CROHO. De Inspectie constateert verschillen tussen de registraties van opleidingen in de opeenvolgende jaren en meent dat ook een zeer gering afwijkingpercentage bezwaarlijk is. Zij beveelt verdere naspeuringen over de discrepanties aan. Daarnaast betreurt de inspectie dat geen strakke coderingssystematiek is gehanteerd, die het mogelijk maakt op elkaar aansluitende bachelor- en masteropleidingen te identificeren en met die van vorige jaren te vergelijken.

De bevindingen van de inspectie bevestigen de idee dat de registratie van opleidingen aandacht behoeft. Naast de bevindingen van de inspectie bestaat behoefte aan een herschikking binnen de registratie naar een nieuwe definiering van domeinen die beter past bij het huidige en toekomstige onderwijsaanbod. Ook zal vanuit transparantieoverwegingen de registratie van post-initiele opleidingen op heldere wijze moeten plaatsvinden. Dit zal de komende tijd nader worden uitgewerkt in samenhang met het beleid om de macrodoelmatigheid van het opleidingsaanbod te bewaken.

4. Vervolgonderzoek

Zoals in de inleiding ook al is aangegeven zal de inspectie de komende jaren onderzoek blijven doen naar de (verdere) invoering van de bachelor-masterstructuur en hierover rapporteren in het Onderwijsverslag. Daarbij zal de inspectie in de toekomst meer kunnen ingaan op de doelstellingen van de invoering van de bachelor-masterstructuur bijvoorbeeld met betrekking tot de internationale positionering en de mobiliteit van studenten tussen opleidingen en instellingen.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

(drs. Annette D.S.M. Nijs, MBA)

Bijlage: Inspectierapport 'BaMa-transities. De invoering van het bachelor-masterstelsel in het WO en HBO'.